

**OLEKSANDR PAVLOVYCH MAKSYMOV –
TO THE 100th ANNIVERSARY OF HIS BIRTH (1919-2019)**

O. Shashenko¹, O. Solodyankin^{1}, E. Maksymova¹
¹Dnipro University of Technology, Dnipro, Ukraine
Corresponding author: alex.solodyankin@gmail.com

Abstract. The main stages of life, scientific, pedagogical and social activity of the famous scientist in the field of mine construction and geomechanics, doctor of technical sciences, professor Olexander Pavlovich Maksymov are shown.

The difficult life and career of the scientist during the Vielikaia otiechiestviennaia voina, in the postwar period of recovery of the country and the establishment of a full life, in particular the recovery of educational and scientific activities of the Dnepropetrovsk Mining Institute and the Department of Mine Construction. Special attention is paid to the results and merits of Professor O.P. Maksymov as head of the department of construction of mines and underground structures from 1965 to 1990. These years of activity of the leading department are marked by its greatest contribution to training and release of engineering shots for the mining industry of the country, preparation of highly skilled experts for scientific work, outstanding results and achievements in joint work with industrial and scientific organizations.

The article is timed to the 100th anniversary of the scientist's birth, and the results of his 60 years of conscientious and fruitful work, personal contribution to the development of Dnepropetrovsk Higher Education, merits and achievements are worthily noted and are the property of the Scientific School of Geomechanics and Underground Construction.

Keywords: Maksymov O.P., anniversary, department, DGI, Dnipro University of Technology

**ОЛЕКСАНДР ПАВЛОВИЧ МАКСИМОВ –
ДО 100-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ (1919-2019)**

О.М. Шашенко¹, О.В. Солодянкін^{1}, Е.О. Максимова¹
¹Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», Україна
Відповідальний автор: alex.solodyankin@gmail.com

Анотація. Показані основні етапи життя, наукової, педагогічної та громадської діяльності відомого вченого в галузі шахтного будівництва і геомеханіки, доктора технічних наук, професора Олександра Павловича Максимова.

Висвітлений нелегкий життєвий та трудовий шлях вченого у роки Великої вітчизняної війни, у післявоєнний період відбудови країни та налагодження повноцінного життя, зокрема відновлення навчальної та наукової діяльності Дніпропетровського гірничого інституту і кафедри шахтного будівництва. Особлива увага приділяється результатам та заслугам професора О.П. Максимова на посаді завідувача кафедрою будівництва шахт та підземних споруд з 1965 до 1990 року. Саме ці роки діяльності провідної кафедри відзначені найбільшим її внеском у навчання та випуску інженерних кадрів для гірничодобувної галузі країни, підготовці висококваліфікованих спеціалістів для наукової роботи, видатними результатами та досягненнями у спільній роботі з виробничими та науковими організаціями.

Стаття приурочена до 100-річчя від дня народження вченого, а результати його 60-річної добросовісної та плідної роботи, особистий внесок у розвиток Дніпропетровського вищого навчального закладу, заслуги і досягнення гідно відзначені і є надбанням наукової школи геомеханіки і підземного будівництва.

Ключові слова: Максимов О.П., ювілей, кафедра, ДГІ, Дніпровська політехніка

У серпні 2019 року минуло 100 років від дня народження доктора технічних наук, професора Олександра Павловича Максимова – відомого фахівця в області шахтного будівництва і геомеханіки.

Народився Олександр Павлович 22 серпня 1919 року, в селі Піногор Юр'єв-Польського району Володимирської області в родині селянина [1].

Після закінчення середньої школи в 1937 році він вступив до Московського гірничого інституту ім. Сталіна.

Початок Великої Вітчизняної війни студент Олександр Максимов зустрів, закінчивши 4-й курс інституту. У січні 1942 року, будучи вже на 5 курсі, він разом з інститутом змушений був евакуюватися в Караганду.

Тут Олександр Павлович влаштовується в інститут «Карагандашахтопроект» спочатку конструктором, потім старшим інженером гірничого відділу і одночасно займається виконанням дипломного проекту. У грудні 1942 року Олександр Максимов захищає дипломний проект і отримує диплом з відзнакою гірничого інженера-шахтобудівника.

Після закінчення інституту О.П. Максимов продовжує роботу в «Карагандашахтопроекті» на посаді головного інженера проектів.

У серпні 1943 року в Караганді відновлює свою навчальну та наукову діяльність Дніпропетровський гірничий інститут, що також знаходиться в евакуації [2]. У липні 1944 року Олександр Павлович вступає до аспірантури Дніпропетровського гірничого інституту, в складі якого на початку осені переїжджає до Дніпропетровська. Керівником його роботи призначений професор, завідувач кафедри шахтного будівництва Ф.Я. Белаєнко [3].

Викладацьку роботу О.П. Максимов починає в 1947 році, будучи ще аспірантом. У 1948 році Олександр Павлович захищає кандидатську дисертацію «Металлическое крепление горизонтальных выработок в Донбассе» і продовжує роботу на кафедрі на посаді асистента, а з січня 1949 року – доцента. Його першими самостійними курсами для студентів шахтобудівників були: «Гірничотехнічні споруди», «Відновлення шахт», «Проведення і кріплення виробок».

Воєнні та повоєнні роки – найбільш важкі в долях людей того часу. Робота в тилу і подальше відновлення економіки держави, налагодження нормального мирного життя вимагало не меншої мужності, самовідданості і героїзму, як і на фронтах Великої Вітчизняної війни. Серед людей, які витримали важкі випробування цих років і зуміли не тільки вистояти, а й вести за собою – Олександр Павлович Максимов. За самовіддану працю в роки Великої Вітчизняної війни він нагороджений знаком «Відмінника Наркомвугілля» (1942), похвальним листом Наркомвугілля (1943), медалями «За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 рр.» (1945), «40 років Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 рр.» (1985), «Захиснику Вітчизни». У 1949 році О.П. Максимов отримує персональне звання Гірничого інженера I рангу.

В ознаменування 50-річчя від дня заснування Дніпропетровського гірничого інституту в 1949 році за

досягнуті успіхи в справі підготовки інженерно-технічних кадрів, вагомі результати виконаних науково-дослідних робіт і величезний внесок у відновлення країни та інституту після війни О.П. Максимов нагороджений орденом «Знак Пошани».

У 1953 році Олександр Павлович призначений завідувачем кафедри шахтного будівництва [3]. У ці роки він активно займається науково-дослідною та громадською роботою. У 1948 році Олександр Павлович призначений редактором бюлетеня «Новинки в гірничо-прохідницькій справі». Виходять його наукові статті, а також монографія «Опыт применения стальной крепи на шахтах комбината «Сталинуголь» (1951 р.). Велика частина наукових праць вченого присвячена вивченню природи гірського тиску (зокрема

Стан виробки, закріпленої шарнірно-податливим замкненим кріпленням, розробленим О.П. Максимовим

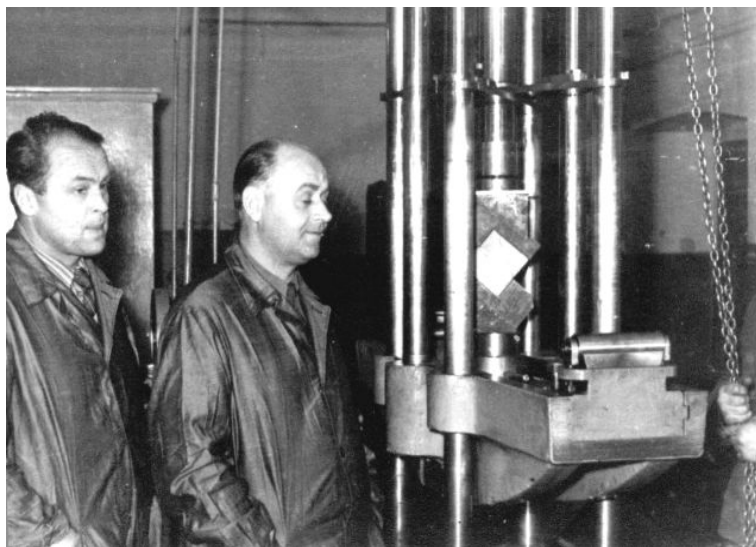
дослідженню здимання порід підосви – об'єкт досліджень його докторської дисертації) і вирішенню питань стійкості виробок вугільних шахт в складних гірничо-геологічних умовах.

Одночасно з цим, Олександр Павлович виконує величезну навчально-методичну роботу – читає спеціалізовані дисципліни для студентів шахтобудівельного факультету, веде дипломне та курсове проектування, лабораторні та практичні роботи.

У 1954 році виходить перше видання підручника «Инженерные сооружения и здания горных предприятий». Цей курс став основою для підготовки гірничих інженерів-будівельників широкого профілю, які володіють необхідними знаннями як при веденні гірничих робіт, так і при будівництві гірничотехнічних будівель і споруд. У 1959 році виходить друге перероблене видання підручника «Промышленные и гражданские здания и сооружения горных предприятий».

Всього за наступні 40 років вийшло 7 видань підручника з цього курсу, в тому числі в 1957 році в Китайській Народній Республіці на китайській мові, два – в співавторстві з московськими колегами.

У 1963 році виходить його монографія «Выдавливание горных пород и устойчивость подземных выработок», а в 1964 році Олександр Павлович захищає докторську дисертацію «Исследование природы выдавливания горных пород в подземные выработки».

О.П. Максимов і А.Г. Ростовцев при проведенні досліджень властивостей гірських порід

На рубежі 1950-60-х років відбувається реорганізація структури інституту і злиття декількох невеликих кафедр шахтобудівельного напрямку в одну. Завідувачем нової об'єднаної кафедри, яка отримала назву «Будівництво шахт і підземних споруд» (далі – БШ і ПС)

призначений Олександр Павлович Максимов.

У ці роки авторитет доктора технічних наук, професора О.П. Максимова, як в науковому, так і в методичному плані, виходить далеко за межі Дніпропетровського регіону та України. Складно назвати всі наукові співтовариства і технічні комітети, де Олександр Павлович виконував важливу роботу як гірничий інженер-будівельник, спеціаліст вищої кваліфікації, експерт, методист:

- член конкурсної Комісії на кращу наукову роботу студентів вузів СРСР;
- член науково-технічної ради комітету паливної промисловості при Держплані СРСР;
- член НТР Держбуду СРСР і УРСР по шахтному будівництву;
- голова експертних комісій з розробки родовищ та гірничого напрямку;
- член секції кріплення капітальних виробок Центрального Комітету з гірського тиску;
- член експертної ради ВАК СРСР;
- член НТС Міністерства вугільної промисловості УРСР;
- член науково-технічної ради «Дніпродіпрошахт»;
- член спеціалізованої ради ВНДІОМШБа;
- член науково-технічної ради з цивільної оборони при Дніпропетровському облвиконкомі;
- керівник студентського наукового товариства при інституті;
- голова первинного колективу мисливців і рибалок ДГІ.

Максимов О.П. брав активну участь у роботі науково-методичної Ради СРСР за напрямом гірництва під керівництвом В.В. Ржевського, в тому числі – на посаді голови секції з шахтного будівництва. Спільно з такими відомими вченими та педагогами як Н.М. Покровський, Б.В. Бокій, М.Т. Трупак удосконалювалися програми з підготовки гірничих інженерів-будівельників.

При цьому Олександр Павлович виконує великий обсяг навчального навантаження: читає лекції для шахтобудівників і гірників, веде курсове та дипломне проєктування, бере участь в державних екзаменаційних комісіях, керує виробничою практикою студентів.

Професор О.П. Максимов – учасник Другої Міжнародної конференції в Остраві. 1980 р.

Навчально-методична робота проводиться на всіх етапах – від розробки програм для окремих курсів, курсових та дипломних проєктів до розробки навчальних планів і програм на рівні НТС і УМЗ МВО СРСР, в яких О.П. Максимов був головою комісій з шахтного будівництва і членом президії гірничої секції НТС МВО СРСР.

У 1964 рр. О.П. Максимов перебуває в Польщі. У Краківській гірничо-металургійній академії він читає курс лекцій з будівництва шахт і підземних споруд. В рамках цієї поїздки Олександр Павлович бере участь в засіданні Ради Економічної Взаємодопомоги з питань розвитку гірничодобувної промисловості країн соціалістичної співдружності.

Виходить ряд брошур, навчальних посібників і підручників за фахом, серед яких: «Горнотехнические здания и сооружения» (1970), «Горное давление и крепь выработок» (1973), «Строительное дело и горнотехнические здания и сооружения» (1975).

Під керівництвом Олександра Павловича на кафедрі виконується величезний обсяг науково-дослідної роботи. До початку 70-х років штат співробітників науково-дослідного сектору становить близько 25 науковців та інженерів, в тому числі 5 кандидатів наук. На кафедрі в цей період організована ГНДЛ-11 – галузева науково-дослідна лабораторія з проблем розробки родовищ скельної будівельної сировини України [4].

Проф. О.П. Максимов та доц. С.М. Рева представляють головні розробки кафедри періоду 1970-х рр.

Найбільш вагомими результатами і досягненнями кафедри і особисто Олександра Павловича за цей період в навчально-методичному, науково-дослідному і кадровому напрямках:

- розробка комбінованих кріплень для капітальних виробок, які дозволяють використовувати несучу здатність приконтурної зони масиву порід. Кріплення впроваджено в широкому діапазоні гірничо-геологічних умов замість прийнятого в проектах металобетонного на шахтах «Червоний Партизан», «Должанська Капітальна», «Ворошиловградська №1», «Суходольська Східна», «Жданівська Капітальна»;

У 1986 р. при кафедрі організована ГНДЛ-17 – галузева науково-дослідна лабораторія фізичних процесів і технології гірничого виробництва на підприємствах Мінбудматеріалів СРСР [4]. На основі використання конструкцій зарядів і способів їх підривання, захищених шістьма авторськими свідоцтвами, розроблена ресурсозберігаюча технологія каменевидобування міцних порід, що не має аналогів. Успішні випробування проводилися в Карелії та Україні.

Завідувачем кафедри будівництва шахт і підземних споруд професор О.П. Максимов працював до 1990 року, після чого перейшов на посаду професора кафедри і виконував всі види навчально-методичної діяльності: читання лекцій, проведення практичних занять, курсове та дипломне проектування та ін.

На першотравневій демонстрації (зліва направо) В.І. Кійко, О.С. Алферов, Ф.І. Кучерявий, О.П. Максимов, Є.М. Тимохін

О.П. Максимов на одній з шахт Західного Донбасу. 1967 р.

- створення унікального кріплення для вертикальних шахтних стволів, що розміщуються в складних гірничо-геологічних умовах;

- участь в декількох спеціалізованих радах Національного гірничого університету та інших інститутів (аж до 2002 року);

- підготовка кількох підручників, навчальних посібників і монографій. Крім перерахованих вище: монографія «Тампонаж горных пород» (у співавторстві з Євтушенком В.В., 1978), навчальні посібники з розрахунку гірничого кріплення і мережових графіків із застосуванням ЕОМ (1979, 1982), «Избранные лекции по экологии планеты Земля» (2001), ряд статей, присвячених проблемі проявів гірського тиску і кріплення капітальних виробок – всього близько 100 публікацій;

- під керівництвом О.П. Максимова і за його безпосередньої участі підготовлено 60 випусків гірничих інженерів-будівельників, серед яких цілий низка великих керівників виробництва та відомих вчених;

- на кафедрі підготовлено близько 50 кандидатів і кілька докторів технічних наук [5].

Засідання кафедри будівництва шахт і підземних споруд. Кінець 1980-х рр.

За величезну і довголітню роботу з підготовки інженерних кадрів для гірничодобувної промисловості, виконання науково-дослідних робіт, спрямованих на вирішення найважливіших проблем вугільної галузі професор О.П. Максимов нагороджений знаком «Шахтарська слава» трьох ступенів, "Шахтарська доблесть» двох ступенів, «За відмінні

успіхи в роботі», медалями «За доблесну працю в ознаменування 100-річчя від дня народження В.І. Леніна», «Ветеран праці», ювілейною медаллю Національної гірничої академії України, Почесними грамотами Міністерства освіти України.

Професор О.П. Максимов. Кінець 1980-х рр.

У 2002 році Максимову Олександрю Павловичу присвоєно звання «Заслужений професор університету».

З останніх років роботи Олександра Павловича Максимова запам'ятався 2004 рік.

У вересні кафедра зібралася великим колективом співробітників, випускників, колег, однодумців різних поколінь з усіх кінців країни, вже в новому ХХІ столітті, на початку нового тисячоліття.

Приводів для такої зустрічі

було декілька: 85 років від дня народження Максимова Олександра Павловича; 60 років кафедрі шахтного будівництва (1944-2004); 100 років науковій школі геомеханіки ДГП-НГУ (1904-2004) і 105 років Національному гірничому університету.

Максимов О.П. в колі друзів, колег, випускників з нагоди свого 80-річчя. 1999 рік

Кафедра БШ и ПС – 2000 рік. Зліва направо, ряд 1-й (сидять): І.І. Усик, О.П. Максимов, В.І. Костогриз, Л.А. Ткаченко, С.В. Волок. Ряд 2: О.С. Алферов, М.О. Вигодін, Л.М. Криницький, О.А. Музирів, А.А. Жолоб, Є.В. Масленников, О.М. Шашенко, С.М. Рева, А.М. Роєнко, Ю.П. Буліч, О.В. Солодянкін, О.В. Скобенко, С.В. Мартиненко

Серед почесних гостей ювіляра – Тулуб Сергій Борисович, випускник аспірантури кафедри, Міністр вугільної промисловості України, Герой України, Півняк Геннадій Григорович – ректор Національного гірничого університету академік НАН України. Тому, було надзвичайно цікаво зустрітися таким дружнім колективом і заново пережити в офіційних і неофіційних зустрічах і спілкуваннях всі події, ключові дати століття минулого і теперішнього.

І вже зараз, через спогади про минулі роки, час, який кафедра перебувала під керівництвом Олександра Павловича Максимова, без перебільшення можна назвати «золотим віком» кафедри. Мудре і демократичне управління персоналом, чітко позначені наукові орієнтири, вміння підбирати кадри і створювати сприятливу атмосферу для творчої роботи і професійного росту – все це сприяло постійному припливу молоді з числа обдарованих студентів, забезпечувало спадкоємність поколінь, підтверджувало правильність обраного життєвого шляху.

Напередодні дати – 120-річчя НТУ «Дніпровська політехніка»/НГУ/ДГІ, дати солідної і знаменної для вищого навчального закладу, необхідно згадати про дату, не менше знаменну і солідну для людини, вченого і педагога – 60 років роботи!

Професор О.П. Максимов консультує дипломника. 1998 рік.

Пішов з життя видатний педагог, учений і шахтобудівник 26 серпня 2008 року, залишивши після себе добру пам'ять, вдячних учнів і послідовників, наукові ідеї, розвиток і втілення яких триває в роботах вчених і виробничників до теперішнього часу. А на кафедрі назавжди залишаться в пам'яті палкі суперечки в «підземеллі» – аудиторії 4/15 (до речі, до цих пір залишається притулком аспірантів і здобувачів, місцем проведення наукових семінарів по дисертаціях, гострих дискусій і нових відкриттів), тонкий гумор Вчителя, його величезні пізнання в різних областях людської діяльності.

Саме таку, більшу частину свого життя, віддав Олександр Павлович кафедрі будівництва шахт і підземних споруд Дніпропетровського гірничого інституту, пройшовши разом з нею всі сходинки зростання від гірничого інженера-шахтобудівника, аспіранта невеликої, але сильної духом кафедри шахтного будівництва у важкі напівголодні дні 1944 року до зрілих років професорської мудрості й визнання у почесному званні «Заслуженого професора Національного гірничого університету» кафедри будівництва і геомеханіки в 2004 році – кафедри яка стала, завдяки своїм досягненням і результатам, відомою і авторитетною далеко за межами України.

Вітання з нагоди 85-річчя від міністра вугільної промисловості України С.Б. Тулуба

Олександр Павлович Максимов приймає поздоровлення від ректора Національного гірничого університету Півняка Геннадія Григоровича

References

1. Максимов А.П. Все проходит – остаются лишь воспоминанья. До 105-річчя НГУ. – Дніпропетровськ, 2004. – 100 с.
Maksimov A.P. Vse pryohyodit – ostayutsya lish' vospominan'ya. Up to 105th NSU. – Dnipropetrovsk, 2004. – 100 s.
2. Днепропетровский горный институт им. Артема-Сергеева. Год в Караганде: Бюллетень. – Караганда, 1944. – 84 с.
Dnipropetrovs'kuu hirnychuuy instytut im. Artema-Serhyeyeva. Rik v Karahandi: Vyuleten'. – Karahanda, 1944. – 84 s.
3. Шашенко А.Н., Солодянкин А.В., Пустовойтенко В.П. Кафедра строительства и геомеханики Национального горного университета: история, личности, достижения. К.: Новый друк, 2010. – 642 с.
Shashenko O.M., Solodyankyn A.V., Pustovoytenko V.P. Kafedra budivnytstva i heomekhaniky Natsional'noho hirnychoho universytetu: istoriya, osobystosti, dosyahnennya. K. : Novyy druk, 2010. – 642 s.
4. Днепропетровский горный институт: Исторический очерк / Под ред. Г.Г. Пивняка, А.А. Ренгевича, К.Ф. Тяпкина и др. – К.: Техніка, 1995. – Кн. 2: Кафедры (1899-1992). – 408 с.
Dnipropetrovs'kuu hirnychuuy instytut: Istorychnyyu narys / Pod red. H.H. Pivnyaka, A.A. Renhevych, K.F. Tyapkina ta in. – K. : Tekhnika, 1995. – Kn. 2: Kafedry (1899-1992). – 408 s.
5. Шашенко А.Н., Солодянкин А.В. Научная школа геомеханики и подземного строительства // Науковий вісник Національного гірничого університету. – 2009. – № 5. – С. 39-46.
Shashenko O.M., Solodyankyn A.V. Naukova shkola heomekhaniky i pidzemnoho budivnytstva // Naukovyy visnyk natsional'noho hirnychoho universytetu. – 2009. – № 5. – S. 39-46.